

Ocena osiągnięć naukowych dr Iwony Kowal
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Dorobek dr Iwony Kowal dotyczy językoznawstwa stosowanego ze szczególnym uwzględnieniem procesu opanowywania języków obcych. Dorobek ten jest skromny, ale istotny gatunkowo: liczy 24 pozycje, z których tylko 1 artykuł ukazał się przed uzyskaniem przez dr Iwonę Kowal stopnia doktora. Wśród 23 prac, jakie ukazały się jej ostatnim awansie naukowym, znajdują się 2 obszerne monografie, 1 tom współredagowany przez habilitantkę, 1 słownik szwedzko-polski i polsko-szwedzki, 10 rozdziałów w tomach zbiorowych, krajowych i zagranicznych, 9 artykułów w czasopiśmie krajowych i zagranicznych – w tym trzy z listy WoS i ERIH oraz 3 tłumaczenia publikacji naukowych.

Jako że dorobek dr Iwony Kowal w znacznej mierze dotyczy nauczania języka szwedzkiego, przy czym część tego dorobku publikowana jest w języku szwedzkim, w niniejszej recenzji pozostawiam ten zakres recenzentowi specjalizującemu się w filologii szwedzkiej, koncentruję się zaś na tej części jej publikacji, które dotyczą zagadnień procesu przyswajania języków obcych w ogóle, a nie tylko języka szwedzkiego; uwzględniam zarazem w ocenie te teksty autorstwa habilitantki, które – mieszcząc się w obrębie językoznawstwa stosowanego – publikowane są w języku angielskim. Jest to bardzo znaczna część jej dorobku, przede wszystkim zaś w tej właśnie, recenzowanej przeze mnie części, mieści się osiągnięcie wskazane przez dr Iwonę Kowal, wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. W Dz. U. z 2016 r. poz.1311), a mianowicie przedstawiona przez nią monografia wydana w roku 2016 przez Jagiellonian University Press.

W dorobku dr Iwony Kowal wyróżniam dwa podstawowe kręgi tematyczne.

Pierwszy z nich to **krąg językoznawczy ze szczególnym uwzględnieniem lingwistyki kontrastywnej i leksykografii**. Do kręgu tego należą takie prace autorki, jak na przykład tekst publikowany w *Studiach Pragmalingwistycznych* w roku 2002 pod tytułem „Spójność referencjalna w opowiadaniach 9-15 latków”, rozprawa zamieszczona w *Biuletynie PTJ* w roku 2003 pod tytułem „Funkcje zdań i konstrukcji względnych w polskich i szwedzkich mówionych tekstach narracyjnych”, czy też publikowana w roku 2006 monografia *Struktura tekstu narracyjnego w języku polskim i szwedzkim* wydana przez krakowskie ARCANA. W tym samym kręgu umieszczam też efekt leksykograficznych zainteresowań habilitantki, a mianowicie *Kieszonkowy słownik szwedzko-polski i polsko-szwedzki* wydany w roku 2008 przez Krakowskie Wydawnictwo Naukowe.

Do tego samego kręgu zaliczyłabym też interesujący i nowatorski rozdział z roku 2007 zatytułowany „Czy falstart może być oznaką manipulacji – o autopoprawkach uczestników obrad komisji śledczej”, zamieszczony w tomie pod redakcją G. Habrajskiej i A. Obrębskiej *Mechanizmy perswazji i manipulacji* opublikowanym przez wydawnictwo PIKTOR w Łodzi. Szkoda, że to wartościowe i nowatorskie podejście do konstruowania dyskursu w przestrzeni publicznej nie było przez autorkę kontynuowane w następnych latach.

Zwracam tu uwagę na istotną wartość dodaną ogromnej większości tekstów, jakie zaliczam tu do publikacji z zakresu lingwistyki: niosą one mianowicie ważne implikacje dla badań nad procesem uczenia się języków, a zatem dla drugiego kręgu zainteresowań badawczych dr Iwony Kowal, do którego to niniejszym przechodzę.

Drugi krąg, który obejmuje najbardziej znaczną, recenzowaną przeze mnie znaczną część dorobku dr Iwony Kowal, to **badania nad przyswajaniem języka obcego**. Ten właśnie krąg tematyczny dobrze ilustrują teksty takie jak oparta na badaniach nad procesem tworzenia tekstu pisanego w języku obcym rozprawa pod tytułem „Online revisions in FL writing. General rules and individual differences” zamieszczona w tomie pod redakcją Janusza Arabskiego i Adama Wojtaszka *Individual Learner Differences in SLA*, wydanym poprzez Multilingual Matters w roku 2011, również oparte na badaniach własnych autorki studium pod tytułem „Wpływ dynamiki i struktury grupy na proces nauki i nauczanie języka obcego” opublikowany w *Neofilologu* w roku 2012, czy też opublikowany rok wcześniej raport z badań zatytułowany „Wpływy interjęzykowe na początkowym etapie nauki języka szwedzkiego”, zamieszczony w tomie pod redakcją G.B. Szewczyk i M. Płomińskiej *Polsko-*

szwedzkie zbliżenia w literaturze, kulturze i języku, który ukazał się Wydawnictwie Naukowym Śląsk w Katowicach.

Wszystkie wymienione teksty mają znaczny ciężar gatunkowy, przygotowane są profesjonalnie, oparte są też na materiale badań empirycznych. Pewne zastrzeżenia mam tylko do sposobu użycia terminów, np. nie umiem zgodzić się z tezą, że określenie „język drugi” może odnosić się do języków trzecich, czwartych i siódmych. Nie widuję tego typu użycia owego określenia w tekstach angielskich, które czytam, a gdybym nawet zauważyła użycie tego rodzaju, moja elementarna świadomość językowa nie pozwoliłaby mi potraktować tego poważnie - i to nawet w liberalnej ocenie działań humanistów, często traktowanych jako osoby o słabym kontakcie z naukami określanymi jako ścisłe. Ten sam problem pojawi się dalej w ocenie monografii przedstawionej jako główne osiągnięcie.

Od tekstów o charakterze ściśle językoznawczym dr Iwona Kowal swobodnie i logicznie przechodzi do zagadnień kultury i jej odzwierciedlenia w materiałach dydaktycznych, sprawnie przeprowadza analizę porównawczą podręczników do nauki języka szwedzkiego pod kątem ich rzetelności w prezentowaniu obrazu tendencji społecznych ujawniających się w Szwecji, czego dowodem artykuł pod tytułem „Różnorodność społeczno-kulturowa Szwecji w podręcznikach do nauki języka szwedzkiego” opublikowany w czasopiśmie *Neofilolog* w roku 2016. W tekście tym ujawnia się nie tylko językoznawcze przygotowanie autorki, ale także jej umiejętność poruszania się w kręgu zagadnień o charakterze psychospołecznym i socjologicznym oraz ważna umiejętność łączenia analizy z ewaluacją, co w przypadku badań nad materiałami nauczania jest kwestią zasadniczą.

W tym samym kręgu tematycznym mieści się poważna publikacja będąca podstawą wniosku i wskazana przez habilitantkę jako główne osiągnięcie, a mianowicie monografia z roku 2016 pod tytułem *The Dynamics of Complexity, Accuracy and Fluency in Second Language Development*, wydana przez Jagiellonian University Press i licząca 236 stron.

Monografia ta dzieli się na dwie nierówne objętościowo części, z których pierwsza w obszernym wstępie i trzech rozdziałach (1, 2 i 3) przedstawia teorię zagadnienia, druga zaś - stanowiąca rozdziały 4, 5, 6, 7 i 8 - zawiera raport z badań empirycznych. Pracę kończy część wnioskowa, bibliografia i listy tabel oraz wykresów.

Część teoretyczna pracy liczy 50 z 236 stron i prezentuje teorię systemów dynamicznych, odnosi ją następnie do rozwoju procesów poznawczych, a na tym tle do rozwoju języka obcego.

Część empiryczna prezentuje badanie, które relacjonuje autorka na stronach 51-233. Jest to trzyletnie badanie podłużne prowadzone na próbie 15 polskich studentów filologii szwedzkiej, uczących się języka kierunkowego od podstaw. Badanie prowadzone było sześciokrotnie w odstępach semestralnych w celu określenia dynamiki rozwoju i wzajemnego oddziaływania na siebie takich zmiennych jak złożoność, poprawność i płynność. W efekcie badania autorka wyróżniła cztery typy uczących się, ukazując zarysowujące się tendencje rozwojowe w tych grupach.

Analizując *zalety monografii* przedstawionej jako główne osiągnięcie badawcze autorki – stwierdzam przede wszystkim, że dotyczy ona języka rzadko w Polsce badanego, podejmuje problematykę istotną, bo dotyczącą nie tylko produktu, ale też procesu opanowywania języka obcego, a jest to problematyka naukowo i społecznie pożyteczna, gdyż inspiruje badania także w innych niż szwedzki językach obcych. W pełni zasadne było zatem poświęcenie tym kwestiom monografii habilitacyjnej.

W części teoretycznej interesujące jest ujęcie teorii systemów dynamicznych od strony dyscyplin, w których teoria ta powstała. Cenne jest również powiązanie problematyki przyswajanie języka z całością rozwoju kognitywnego.

W części empirycznej autorka interesująco projektuje swe badanie, wykorzystując zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe; dysponuje bardzo dobrym warsztatem, bada bardzo wiele aspektów procesu przyswajania języka, a przede wszystkim decyduje się na czasochłonne i pracochłonne badania podłużne, które nieczęsto pojawiają się w literaturze przedmiotu. Metodologia i wielostronność analiz jest niewątpliwie mocną stroną pracy. Autorka bada zarówno złożoność leksykalną i syntaktyczną, jak i poprawność językową, uwzględniając przy tym poziomy morfologiczny, syntaktyczny, leksykalno-semantyczny oraz ortograficzny, ale również płynność ujmowaną jako automatyzm, szybkość i potoczystość. Analizuje rozwój językowy indywidualnie, bada różnice pomiędzy osobami badanymi, a także zależności

po między poszczególnymi badanymi aspektami. Prawidłowo interpretuje dane i wysnuwa z nich uzasadnione wnioski.

Prezentując *moje zastrzeżenia i wątpliwości*, omówię je w odniesieniu do części teoretycznej i następnie w odniesieniu do części empirycznej,

Co do części teoretycznej - uważam przede wszystkim, że podbudowa teoretyczna pracy jest zbyt skromna (blisko 40 stron: od strony 11 do 50), a znaczną jej część (od strony 11 do strony 24) zajmuje prezentacja teorii systemów dynamicznych, która nie dotyczy jeszcze dziedziny, w której pracuje autorka. Zważywszy jeszcze - potrzebne zresztą w pracy - omówienie procesów poznawczych, w istocie prezentacja teorii przyswajania języka i badań w zakresie interesującym autorkę rozpoczyna się od podrozdziału 2.2. „Dynamic system theory and second language development” i obejmuje strony 24-32. Pozostały fragment części teoretycznej (od strony 33-50) dotyczy już pojęć takich jak złożoność, płynność i poprawność, a więc zmiennych, które bada autorka w swej pracy empirycznej. Uważam, że teoretyczna część pracy powinna być obszerniejsza i bardziej dogłębna, tym bardziej, że w tej chwili pomija wiele istotnych prac z zakresu opanowywania języków trzecich i czwartych. Pojawiają się tu także nieścisłości terminologiczne związane z pojęciem „język drugi” omówione przeze mnie wyżej w niniejszej recenzji. Nie są też wystarczająco obszernie i precyzyjnie omówione wcześniej prowadzone w tej dziedzinie badania i ich wyniki, gdyż autorka zdecydowała się omawiać je tylko i wyłącznie pod kątem zastosowanych w nich technik badawczych.

Co do części empirycznej – i tu nie zawsze zgadzam się z terminologią: nie widzę na przykład powodu stosowania terminu „eksperymentalny” w odniesieniu do badań klasycznie diagnostycznych i sesji, w toku których nie wprowadzano żadnej dodatkowej zmiennej, która miałaby na celu manipulację badanym procesem. Nie znajduję też informacji o tym, że badanym podano jasną instrukcję, iż oczekuje się od nich jak najdłuższych tekstów.

Wnioskuje zatem, że autorka bada w istocie cechy psychiczne i style komunikacyjne danych osób, a nawet preferowane przez te osoby gatunki tekstów, a nie ich umiejętności językowe. W tak ujętym badaniu Georg Christoph Lichtenberg czy Stanisław Jerzy Lec niewątpliwie nie wykazałoby się wysoką biegłością pisarską, nie mówiąc o rozwoju umiejętności. Jeśli niektórzy studenci z biegiem czasu przedłużają swe wypowiedzi, to być może, jest to raczej efekt zastosowania przez nich strategii radzenia sobie z uniwersyteckim systemem ewaluacji,

zauważają bowiem, że nauczyciele akademicki wyżej oceniają dłuższe wypowiedzi. Wreszcie nie widzę powodu podawania udziału procentowego osób w sytuacji, gdy próba wynosi 15 osób.

Podsumowując moje uwagi na temat głównego osiągnięcia wskazanego przez autorkę – uważam, że pomimo pewnych, nielicznych zresztą, moich zastrzeżeń i wątpliwości wskazanych wyżej, monografia *The Dynamics of Accuracy and Fluency in Second Language Development* jest pracą istotną i cenną, spełnia wymagania stawiane tego rodzaju publikacjom, a to z uwagi na znakomity warsztat metodologiczny, dobrze zaprojektowane, a przy tym ogromnie czaso- i pracochłonne – trzyletnie – empiryczne badania podłużne nad procesem przyswajania języka szwedzkiego przez osoby dorosłe oraz liczne, wartościowe implikacje dla glottodydaktyki, daleko wykraczające poza dydaktykę jednego tylko języka.

Wymienione kręgi tematyczne, poszerzone o wcześniej nieporuszane kwestie, są też wyraźnie widoczne **w licznych referatach** wygłaszanych przez dr Iwonę Kowal, a brała ona udział w znacznej liczbie konferencji, nie tylko w Polsce, ale także w innych krajach, np. w Austrii, Szwecji, Finlandii, Danii, Islandii i Chorwacji. Łącznie wygłosiła ona 28 referatów tematycznie zgodnych z głównymi polami badawczymi, którymi się zajmuje, ale też – jak powiedziano wyżej – wzbogaconych o nową problematykę. Dwukrotnie brała udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych konferencji naukowych i raz w Komitecie organizacyjnym konferencji krajowej. Co warto podkreślić, w referatach habilitantka wykracza – jak wspomniałam - poza omówione przeze mnie wyżej kręgi tematyczne, poruszając na przykład problematykę świadomości językowej dzieci, zagadnienia kulturoznawcze i potraktowaną w szerokiej perspektywie problematykę multilingwalizmu.

Dr Iwona Kowal nawiązała w swej pracy zawodowej **międzynarodowe kontakty naukowe** w dziedzinie związanej ze swymi głównymi zainteresowaniami naukowymi, czego dowodem może służyć jej członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych – ASLA, International Association of Multilingualism oraz Polskiego Instytutu Psychodramy. Kontakty nawiązała także z uniwersytetem w Lund, gdzie wygłaszała wykłady i gdzie później przebywała także w ramach wymiany akademickiej Erasmus +. Dr Iwona Kowal recenzuje też publikacje w *Studies in Second Language Language Learning and Teaching* oraz w *Folia Scandinavica Posnaniensia*.

Bogata jest też ***działalność dydaktyczna*** habilitantki. Prowadzi ona zajęcia z praktycznej nauki języka szwedzkiego, fonetyki i gramatyki, językoznawstwa stosowanego, SLA, a również translatoryki. Prowadzi seminaria magisterskie, pod jej kierunkiem powstało 31 prac, 15 jest w toku, jest też recenzentem licznych prac dyplomowych. Była opiekunką praktyk studentów z Göteborgu, jest tutorem Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych, współpracuje też aktywnie ze studenckim kołem naukowym UJ . Jest egzaminatorem kandydatów na tłumaczy konferencyjnych, tworzy plany i programy studiów dla filologii szwedzkiej, dostosowywała je też do wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji.

Dr Iwona Kowal ***intensywnie popularyzuje też naukę***. Trzykrotnie pełniła funkcję koordynatora wydziałowego Festiwalu Nauki, popularyzuje trudną pracę tłumacza, prowadzi również kursy specjalizacyjne z tego zakresu.

Jak widać z powyższych uwag - obszernie reprezentowana w pracach dr Iwony Kowal problematyka pokazuje, że autorka sprawnie porusza się zarówno w obrębie zagadnień leksykografii i lingwistyki kontrastywnej, jak i w kwestiach związanych z wpływami międzyjęzykowymi, różnicami indywidualnymi, psychospołecznymi aspektami procesu dydaktycznego, diagnozą psychodydaktyczną, różnicami indywidualnymi, a nawet rolą treści kulturowych w materiałach podręcznikowych. Co więcej, oba wyróżnione przeze mnie kręgi badawcze, w których porusza się dr Iwona Kowal, łączą się ze sobą; wnioski wynikające z tekstów teoretycznych inspirują ją do dalszych działań naukowych i znajdują kontynuację w następujących po nich badaniach empirycznych autorki, ukazując tym samym wewnętrzną logikę rozwoju naukowego habilitantki. Nie bez znaczenia dla pozytywnej oceny jej dorobku jest też fakt, iż działa ona w dyscyplinie tym trudniejszej, że obejmującej stosunkowo niewielką liczbę pracowników naukowych i dysponującej znacznie mniejszą niż inne dyscypliny liczbą tytułów czasopism jej poświęconych na świecie, a taką dziedziną jest filologia szwedzka. Dlatego prace habilitantki z tej dziedziny o istotnych implikacjach dla dydaktyki oceniam bardzo wysoko, podkreślając, że w naszym kraju mają one charakter pionierski.

Na podstawie powyższej analizy dorobku habilitantki, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę głównego osiągnięcia wskazanego przez nią w autoreferacie, a mianowicie monografii *The Dynamics of Complexity, Accuracy and Fluency in Second Language Development* , a także znaczną liczbę publikacji wydawanych w kraju i za granicą, jak również ważną działalność

dydaktyczną dr Iwony Kowal, stwierdzam, że ów dorobek stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, którą reprezentuje.

Podsumowując, stwierdzam tym samym, iż całokształt działalności naukowej i dydaktycznej dr Iwony Kowal spełnia wymogi stawiane kandydatom na stopień doktora habilitowanego.

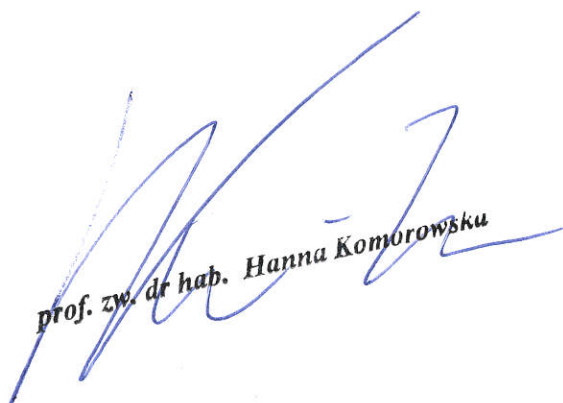
Warszawa, 02.05.2017

prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska

dydaktyczną dr Iwony Kowal, stwierdzam, że ów dorobek stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej, którą reprezentuje.

Podsumowując, stwierdzam tym samym, iż całokształt działalności naukowej i dydaktycznej dr Iwony Kowal spełnia wymogi stawiane kandydatom na stopień doktora habilitowanego.

Warszawa, 02.06.2017

prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska